

Flersprogede subjekter på Danskuddannelsen

En læringshistorie

Pauls computer står åben; af og til skal han lige ind og programmere på et eller andet mens vi andre knokler os igennem en grammatikopgave. Der er egentlig gang i både hans computer og hans telefon samtidig. Ved siden af computeren ligger der en halvåben bog, en engelsk oversættelse af Dostojevskijs *Brødrene Karamazov*. Han er helt med i det der foregår i klasseværelset, svarer når det bliver hans tur, og stiller spørgsmål når han vil vide noget mere om hvordan tingene hænger sammen i dansk. Sådan husker jeg ham, en ung mand fra Rumænien der som en del af sine studier på Aalborg Universitet har fået tilbud om at kunne følge et par moduler i dansk for udlændinge på et sprogcenter. Det blev til en hel uddannelse. Hans perfekte udtale og usædvanlige korrekthed i de skrevne tekster overraskede efter bare syv måneders danskundervisning. På et år afsluttede han sin danskuddannelse med en velfortjent høj karakter i en af de sværeste prøver: Prøve i dansk 3. Han er den nye learner – vidensarbejder – som er kommet til Danmark for at studere og for at arbejde.

Ny målgruppe

Målgruppen på de danske sprogcentre har forandret sig. Gruppen af kursister der opholder sig i landet på grund af lønnet arbejde eller studier, har i de sidste år udgjort procentuelt den største gruppe af kursister (Social- og Integrationsministeriet, 2011). Det er de kursister som har »en mellemlang eller lang skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet og forventes at have en forholdsvis hurtig indlæring af dansk som andetsprog (DU3)« (Undervisningsministeriet, 2010).

ELINA MASLO

Adjunkt i dansk som andetsprog, Institut
for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus
Universitet
elma@dpu.dk

Der er tale om en helt ny gruppe learnere – vidensarbejdere, højtuddannede udlændinge, »erfarne rejsende«¹, verdensborgere – som både har en lang uddannelse med sig i bagagen, men også mange sprog som de behersker på forskellige niveauer og bruger i forskellige sammenhænge. Der er altså tale om en gruppe mennesker som allerede har erfaring med at lære mange sprog som de gerne bruger til læringen af det nye sprog. I denne artikel vil jeg argumentere for at disse mennesker besidder nogle kompetencer som gør dem til bedre learnere, og som vil hjælpe dem med at håndtere fremtidens udfordringer.

Et pilotprojekt

Inspireret af Claire Kramschs arbejde med *The Multilingual Subject* (2009) samt Phil Benson og David Nunans *Learners' Stories. Difference and Diversity in Language Learning* (2004) har jeg i årene 2011-2013 gennemført en række livshistoriske interviews med kursister som tilhører denne nye målgruppe på sprogskolerne; det er et pilotprojekt som skal danne grundlaget for en større undersøgelse af flersprogedes erfaringer med at lære (sprog).

En række flersprogede kursister deltog med beretninger om deres livs- og læringshistorie med udgangspunkt i spørgsmål om deres opvækst, læringsmuligheder, sprogbrug, sprogbehov, motivation og indsats for at lære sprog². Formålet med pilotprojektet er at komme lidt nærmere et svar på hvorvidt flersprogede individer via deres flersprogethed har udviklet nogle kompetencer som gør dem til bedre learnere.

I denne artikel er der udvalgt en læringshistorie som bryder grænser. Som skildret i indledningen, er Paul³ ikke en traditionel learner. Han multitasker i dansktimerne, han laver ikke sine lektier, han ser ud til hverken at besidde den instrumentelle eller integrative motivation da han hverken har planer om at blive i landet eller har brug for det danske sprog i sin hverdag. Alligevel opnår han på rekordtid en sproglig kompetence der åbner døre for ham i det danske samfund. Hvad er det der driver ham? Og hvad gør han for at lære sprog?

Gennem læringshistorier får vi her mulighed for at få et lille indblik i den nye learners unikke, praktiske, emotionelle og symbolske liv i en konkret historisk kontekst (Kramsch 2009), og vi får flere argumenter for nødvendigheden af at fremme inklusiv, mangesproget og interkulturel uddannelse, som Europæisk Center for Moderne Sprog har formuleret det i sit program for årene 2012-2015 (ECML 2012).

Flersprogethed

Flersprogethed kan overordnet set defineres som kommunikativ kompetence i at bruge tre eller flere sprog⁴. Man kan tale om forskellige typer flersprogethed ved at flytte fokus mellem forskellige oprindelser af ens flersprogethed (man har måske lært flere sprog som barn i hjemmet), forskellige kompetenceniveauer (man behersker sprogene på forskellige niveauer), forskellige funktioner (man bruger sine sprog forskelligt i forskellige sammenhænge) og forskellige holdninger (man kan have forskellige opfattelser af sig selv som flersproget) (Skutnabb-Kangas 1981).

Selv om dagligdagen for mange mennesker i verden er og har været flersproget, bliver mange flersprogede i Europa stadigvæk betragtet som noget særligt og som »multiple monolinguals in one« (Jessner 2008). Denne opfattelse medfører ofte at disse mennesker bliver beskrevet som inkompetente i hvert af deres sprog. Der kan her føres paralleller til diskussionerne i Danmark om »halvsprogethed« og »dobbelt halvsprogethed« (se fx Holmen 1997; Jørgensen 2008).

Tendensen med at betragte flersprogede som »multiple monolinguals in one« ser imidlertid ud til at være ved at vende. Med flere dokumenter fra EU (Comission 1995; Committed 2008) samt grundlæggelsen af *International Association of Multilingualism* i 2005 er der sat fokus på forskningen i de unikke udviklingsprocesser som flersprogede individer gennemløber på vej til deres flersprogethed. Der bliver sat fokus på at flersprogede mennesker i flersprogede samfund snarere er normen end undtagelsen, samt at det at unge mennesker i deres opvækst møder, lærer og bruger mange sprog i forskellige sammenhænge, hverken skal overraske eller forskrække (Dodman 2001).

Der bliver ligeledes sat fokus på at undersøge hvad de flersprogede individer kan på baggrund af deres flersprogethed som etsprogede individer ikke kan. Undersøgelser af den såkaldt flersprogede elite – mennesker der blandt andet via deres flersprogethed opnår gode stillinger i præstige fyldte europæiske organisationer, diplomatiske servicekorps og EU-kontorer, viser at den høje placering i samfundet ikke er arvet, men i de fleste tilfælde opnået via »hårde studier, *single-mindedness* og succesfuld sproglæring« (Carson 2003). Carson viser blandt andet i en undersøgelse at der er en sammenhæng mellem disse menneskers professionelle succes og deres evne til at bruge mere end ét sprog, samt at de trives i flersprogede multikulturelle omgivelser.

Der er ingen tvivl om at sprog (mange sprog) åbner døre for de mennesker der gerne vil have succes i det moderne globaliserede

samfund. En flersproget opvækst kan give potentialer for øget kreativitet, metasproglig bevidsthed og kommunikativ sensitivitet (Cenoz & Jessner 2000) og gør derved flersprogede individer til bedre sproglearnere end etsprogede. Dette åbner for en diskussion om hvilke læringsrum der har potentiale til at fremme flersprogedes sproglæring. Og herved åbnes der for en helt ny diskussion der tager udgangspunkt i at det faktisk ikke kun er sproglæring der står på dagsordenen. I det globaliserede samfund skal vi begynde at tale om at lære hvordan man lærer ved hjælp af sprog (Dodman 2001).

Paul: »Jeg ville gerne høre mig selv tale det sprog«

Den flersprogede unge person som vi møder i indledningen, Paul fra Rumænien, er ikke typen der siger at han knokler for at lære sine sprog. Da jeg første gang spørger ham om hvordan han lærer dansk, siger han at sproget bare kommer til ham af sig selv. Han påstår at han ikke laver lektier, og at løsningerne på komplicerede opgaver selv popper op i hans hoved. I samtalen med ham finder jeg dog ud af at han har udviklet sine egne strategier som han bruger når han læser tekster på et sprog han ikke kan. Han har oven i købet udviklet en strategi som har gjort ham i stand til at svare på spørgsmål i læseprøver⁵ som han ikke nødvendigvis forstod.

Jeg har derfor en formodning om at der er en række faktorer som motiverer vores flersprogede person i omgangen med komplekse opgaver, og som bevirker at disse ikke føles belastende. Det er bl.a. nysgerrigheden der styrer Pauls dagsorden, og hans interesse for de mange spændende ting der er i denne verden; hans begejstring og passion. Udtrykt med Illeris' begreber skaber denne nysgerrighed det nødvendige grundlag for samspillet mellem det for Paul relevante indhold og drivkraften (samspillet mellem den kognitive og den affektive dimension) der i samspil med de sociale processer gør enhver læringsproces succesfuld (Illeris 2007). Drevet af sin interesse, eller »desire«, som Kristeva kalder det (Kristeva 1980), føler Paul ikke at de ellers kognitivt krævende problemløsningsprocesser er særlig belastende.

Paul fortæller for eksempel:

Det danske sprog gjorde mig nysgerrig, for ordene udtales anderledes end de skrives. Det lød som en spændende udfordring, og jeg fik lyst til at høre mig selv tale dette sprog. Det næste sprog jeg vil lære, bliver nok finsk, på grund af den meget komplekse grammatik der er på finsk.

Paul fortæller at han lyttede meget til dansk i starten. Og han kunne godt lide at snakke med læreren om sproget og spørge når der var noget han ikke kunne finde ud af. På min opfordring om at nævne et ord på dansk som han synes lyder godt, nævner han ordet »uafsladelig«, som han engang har læst på Søren Kierkegaards gravsten, »fordi det lyder fuldstændig anderledes end man forventer når man kommer fra et romansk sprog«.

Også det at Paul flyttede til Danmark er et udtryk for hans søgen efter udfordringer. Egentlig er han i Danmark ved et tilfælde. I gymnasiet besluttede han sig for at rejse ud i verden. Han ville gerne »starte på en frisk« og blive selvstændig. Danmark var det blevet til, dels fordi en ven foreslog det, dels fordi Paul godt kan lide kulde og havde en drøm om at leve i Island engang. Han vil gerne studere matematik på Københavns Universitet, og ingeniøruddannelsen som han er i gang med, er første skridt mod målet. For øjeblikket er Paul ved at skrive bachelorprojekt om digitale rettigheder og metoder til sikker formidling af digitale medier som musik, film, spil, e-bøger osv. For han har altid været interesseret i sikkerhed og kryptografi. Han har rigtig mange fritidsinteresser og starter jævnligt på nye projekter. Ved siden af sine studier på Ingeniørhøjskolen har han et fuldtidsarbejde i et IT-firma. Arbejdsproget på både hans arbejde og hans studier er engelsk.

Han beskriver ikke sig selv som en særlig åben person. Egentlig har han ikke rejst så meget hverken før eller efter han flyttede til Danmark. Han kan heller ikke rigtig se sig som en del af Danmark på længere sigt, og han prøver faktisk at undgå at blive knyttet til landet. »I had to overcome many fears and worries, but I wanted to do it, because I wanted to become completely independent and autonomous«⁶.

Paul passer egentlig slet ikke ind i de traditionelle opfattelser af hvad der kan motivere én til at lære et sprog i et andet land. Han ser hverken ud til at besidde instrumentel eller integrativ motivation (som forstået i traditionen fra Gardner & Lambert 1972), eftersom han ikke specifikt har ønsket at flytte til Danmark, og han er heller ikke afhængig af det danske sprog i sin hverdag eller i forhold til sine fremtidsplaner. Alligevel lærer han dansk lynhurtigt og scorer højere end de fleste kursister som ser deres fremtid i Danmark. Det giver anledning til at tale om den nye learner som ikke kun lærer sprog ud fra nogle praktiske bevæggrunde, men som lærer drevet af sin nysgerrighed og ved hjælp af sprog eller gennem sprog.

At lære at lære ved hjælp af sprog – en nødvendig kompetence for fremtiden

Pauls læringshistorie som flersproget er valgt ud for at illustrere hvor anderledes den nye learner kan være, og hvor vigtigt det er at mennesker som ham også får plads på vores danskhold. Den er her også for at vise at learnere selvfølger sig i takt med de samfundsmæssige forandringer. Det gør de nødvendige kompetencer også.

Som vist i eksemplet i starten af artiklen, er Paul ikke en dårligere learner fordi han multitasker i mine timer. Hans *multitasking* i timerne forstyrrer ham ikke i at deltage aktivt i undervisningen, og hans udbytte af undervisningen ser vi blandt andet i hans høje karakterer til eksamen. Multitasking er faktisk blevet udpeget som en af de nøglekompetencer som vi alle får brug for hvis vi vil klare os i fremtidens samfund – hvis altså vi anerkender at vi lever i et netværks-samfund (Dede 2005). Multitasking er udpeget af Dede som en af de kompetencer som skal gøre os i stand til at navigere i komplekse og flydende kontekster (Castells 2000; Levinsen & Sørensen 2011).

Jeg vil hævde at flersprogede subjekter via deres flersprogethed har lært at lære og derved er klar til fremtidens udfordringer, hvilket flere også beviser gennem deres succes med at lære dansk. Den unge mand i artiklen kan med Castells ord beskrives som »selvprogrammerede« (Castells 2000). De selvprogrammerede tager netværks-samfundets udfordringer op og besidder evnen til livslang læring; de reducerer hyperkompleksiteten gennem fremtidsrettede handlinger og selvinitieret læring; de møder nye udfordringer på uformelle og innovative måder, oplærer sig selv individuelt eller i samarbejde med andre og tilpasser sig nye opgaver og processer i takt med nye udfordringer (Levinsen & Sørensen 2011, 15).

Rigtig mange åbne, men utrolig spændende spørgsmål rejser sig i den forbindelse: Kan man lære at blive selvprogrammeret, og hvordan kan man lære det? Lærer flersprogede noget via deres flersprogethed som etsprogede ikke gør? Hvad har de lært, og hvordan har de lært det? Kan vi »låne« nogle gode opskrifter og implementere disse i vores klasseværelser, så også etsprogede individer kan blive bedre sproglearnere? Hvordan kan vi skabe rum for læring hvor alle vil få mulighed for at lære at lære, udvikle de for fremtiden nødvendige kompetencer og derved forberede sig på fremtiden? Kan vi undervise i at være nysgerrig? I at få lyst til at finde ud af hvordan tingene hænger sammen? Til at forlade vores komfortzone hellere

en gang for meget end en gang for lidt? Blive inspireret og lade os drive af passionen, interessen, begejstringen og nysgerrigheden ...? At lære at kunne lide udfordringerne? At lære at knokle?

Som Paul siger:

I think you just be ready for changes in your life, and you must live knowing that every day things can change, but you also need to find the balance between being sure of yourself and your identity, and looking for changes. I think that if you change your opinions, your tastes and your wishes it's very easy to lose grip on your identity. On the other hand you must constantly look at yourself and at the world around you and try to make them better.

Til sidst

Den dag i dag bliver Paul stadig overrasket når han hører sig selv tale dansk, fordi for bare to år siden kunne han ikke forestille sig at det var muligt ...

Noter

1 Udtrykket »erfarne rejsende« er set på facebook og oversat fra russisk til dansk af mig.

2 En kæmpetak til alle kursister som har svaret på mine spørgsmål om deres læring af dansk, og en speciel tak til Paul som har brugt sin tid på at fortælle sin spændende læringshistorie som danner grundlag for denne artikel.

3 Paul har haft en tosproget opvækst med rumænsk som modersmål og ungarsk som andetsprog. I skolen havde han engelsk og fransk samt lidt latin i gymnasiet.

4 En fyldig litteraturliste om forskning i flersprogethed og læring af flere sprog findes f.eks. på hjemme-

siden for International Association of Multilingualism:

http://www.iamultilingualism.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=60&Itemid=95&lang=EN

5 Der er tale om læseprøven som er en del af Prøven i dansk 3 på Danskuddannelsen for unge og voksne – en meget svær prøve.

6 Min samtale med Paul foregik på engelsk. Jeg har valgt at oversætte nogle citater i artiklen. De meget personlige udsagn har jeg valgt at lade blive på originalsproget, så de ikke mister deres personlige præg.

Litteratur

- Benson, P. & D. Nunan (eds.) (2004). *Learners' stories. Difference and Diversity in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carson, L. (ed.) (2003). *Multilingualism in Europe. A Case Study*. Brussels, New York: P.I.E.-Peter Lang.
- Castells, M. (2000). Materials for an exploratory theory of the network society. *British Journal of Sociology*, nr. 51 (1), s. 5-21.
- Cenoz, J. & U. Jessner (eds.) (2000). *English in Europe: The Acquisition of a Third Language*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Comission, E. (1995). *White Paper on Education and Training – Teaching and Learning – Towards the Learning Society*. COM (95) 590.
- Commitment of the European Communities (2008). *Multilingualism: An asset for Europe and a shared commitment*. <http://ec.europa.eu/languages/news/20080918-commission-commitment-on-multilingualism—en.htm>
- Dede, C. (2005). Planning for Neomillennial Learning Styles. *Educative Quarterly*, nr. 1, s. 7-12.
- Dodman, M. (2001). *Learning language, learning with language: Perspectives for plurilingual education*. Congreso Internacional »Adquisición de Lenguas Extranjeras en Edades tempranas«, Oviedo.
- European Centre for Modern Languages (2012). 2012-2015 *Programme: Learning through languages. Promoting inclusive, plurilingual and intercultural education*. www.ecml.at
- Gardner, R. C. & W. E. Lambert (1972). *Attitudes and Motivation in Second-Language Learning*, Rowley, MA.: Newbury House.
- Holmen, A. (1997). Tosprogethed er ikke et handicap. *Sprogforum*, nr. 7, vol. 3, s. 3-7.
- Illeris, K. (ed.) (2007). *Læringsteorier. Seks aktuelle forståelser*. Roskilde Universitetsforlag.
- Jessner, U. (2008). Teaching third languages: Findings, trends and challenges. State-of-the-Art Article. *Language Teaching*, nr. 41 (1), s. 15-56.
- Jørgensen, J. N. & P. Quist (2008). *Unges sprog*. Hans Reitzels Forlag.
- Kramsch, C. (2009). *The Multilingual Subject. What Foreign Language Learners Say about their Experience and Why it Matters*. Oxford: Oxford University Press.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Arts*. L.S. Roudiez. New York: Columbia University Press.
- Levinsen, K. T. & B. H. Sørensen (2011). Fremtidsrettede kompetencer og didaktisk design. *Cursiv*, nr. 8. Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Social- og Integrationsministeriet (2011). *Tal og fakta. Aktiviteten hos udbydere af danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl. i 2011*.
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel Lund.
- Undervisningsministeriet (2010). *Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl.* BEK 779. Undervisningsministeriet.

-
- » 1. Learning Danish is like a solving puzzle.
2. Speaking Danish is like rope walking.
3. Writing in Danish is like building LEGO blocks.«
(Evangelia)
-